

Library van Beethoven

19

PROBELES

Der Herr ist unser Gott
 der Herr ist unser Gott
 der Herr ist unser Gott
 der Herr ist unser Gott
 der Herr ist unser Gott
 der Herr ist unser Gott

Der Herr ist unser Gott
 der Herr ist unser Gott
 der Herr ist unser Gott
 der Herr ist unser Gott
 der Herr ist unser Gott
 der Herr ist unser Gott

Faksimile rukopisu Beethovena

PRELUDE

BEETHOVENŮV PROMÉTHEUS

Kolem roku 1801 se Beethovenova obliba ve společnosti tak stupňovala, že se stal skoro módním skladatelem. Jeho popularity hodlal využít i podnikatel dvorního divadla baron Petr Braun. Navrhl Beethovenovi, aby zkomponoval hudbu k baletu Stvoření Prométheovo, jehož námět vypracoval tehdejší proslulý baletní mistr Salvatore Vigano. Beethoven nabídku přijal. Zaujal ho námět, jehož obsah ho inspiroval. V myšlenkách se tehdy stále vracel ke své zamýšlené hrdinské symfonii. A zde byl hrdina, osvoboditel trpícího lidstva, symbolizovaný v Prométheovi. Text původního baletu dnes není dosažitelný. O ději máme představu pouze z některých Beethovenových poznámek v zápisníku motivů. Podle divadelní cedule té doby byl Prométheus představován „jako vznešený duch, který ve své době zastihl lidstvo ve stavu naprosté nevědomosti a jenž se zasloužil o jeho duchovní povznesení tím, že mu otevřel zdroje poznání a umění. Z této základní ideje vycházejí v přítomném baletu dvě postavy, které silou harmonie ztotožňují všechny vášně a tužby lidského života.“

Ve všech částech baletní hudby Beethoven vydatně čerpal ze svého osvědčeného variačního umění. Teprve v závěrečné části, v apoteóze síly a volnosti ducha, sdružuje taneční prvky v jediné, dramaticky výrazné téma, jež později v původní podobě přejímá i do svých jiných velkých skladeb.

Premiéra baletu se konala v březnu 1801. Byl přijat celkem chladně s výjimkou ouvertury. Dílo stihl nezasloužený osud. Hudba k Prométheovi byla vždy pokládána za příležitostnou. Nesprávnost takového postoje byla očividná. Nelze přehlédnout, že hudba k Prométheovi není v pořadí Beethovenových skladeb věcí náhodnou nebo dokonce podřadnou. Objevujeme v ní nejednu předzvěst jeho velkých orchestrálních skladeb, jimiž se v této době zabýval. Především je tu souvislost s jeho tehdy jediným velkým dílem — I. symfonií. Dále sotva můžeme přejít tu skutečnost, že v závěrečné části baletu Beethoven poprvé použil známého tématu ze IV. věty Eroicy, jež pak ještě rozvedl a mistrovským způsobem zpracoval ve svých Klavírních variacích op. 35. Podle skladatelova zápisníku motivů se toto téma poprvé objevuje v Prométheovi. Zde je tematicky poprvé obsáhl a pevně vyznačil. Neváhal ho použít dokonce třikrát, a to vždy tam, kde cítil potřebu dát výraz jásavé radosti nad vítězstvím lidského ducha.

J. Teichman: L. van Beethoven
Supraphon 1968

1770—1970

Balet o 1 dějství (11 proměnách)

Libreto volně zpracoval zasl. umělec Emerich Gabzdyl
podle řeckého mýtu o Prométheovi

Režisér a choreograf: zasl. umělec Emerich Gabzdyl

Dirigent: Václav Návrat

Výtvarník scény a kostýmů: Věra Fridrichová j. h.

Asistent choreografa: Julie Jastřembská

Korepetice: Ladislav Matějka

Inspiciet: Josef Jakš

Část prologu a epilogu k Aischlově tragédii Upoutaný Prométheus **F. Stiebitze** recituje

Radim Koval, nositel vyzn. Za vynikající práci

Premiéru uvádí Státní divadlo v Ostravě, nositel Řádu práce, k 200. výročí narození

L. van Beethovena

22. února 1970 v Divadle Jiřího Myrona

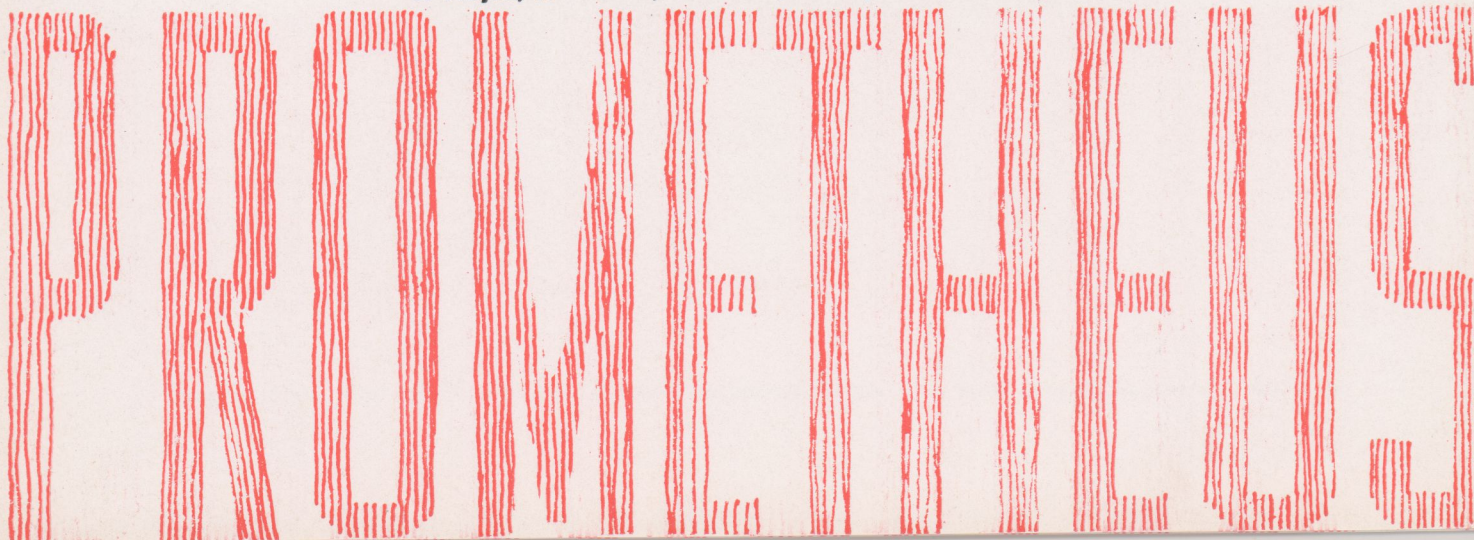
OSTRAVA

OLYMP :

Zeus	Bohuslav Pašek
Hermes	Jiří Duží
Héfaistos	Vlastimil Vrba
Ares	Leoš Kratochvíl
Dionýsos	Josef Kopačka
Ganymedés	Josef Kotěšovský
Prométheus	Richard Böhm
Afrodité	Vlasta Pavelcová, nositelka vyzn. Za vynikající práci
Terpsichore	Alice Kvasnicová
Erato	Renata Mrnušíková
Melpomene	Alena Žáková
Charitky	L. Táborská, Z. Beňová, M. Šklibová, V. Surdějová
Moc	Jarmila Kovalová
Síla	Alena Kadlecová

ZEMĚ :

Člověk - vůdce	zasl. umělec Albert Janíček
Muž	Karel Jurčík
Žena	Hana Šarounová
Lidé:	L. Baroňová, Z. Böhmová, D. Dobrá, K. Herciková, D. Jadr- ničková, V. Jurčíková, O. Mitková, Z. Nedvědová, K. Hrdi- nová, M. Poláková, D. Sládková, J. Štoklasová, J. Strišková, M. Svozilová, J. Vilamová, J. Kurovská, J. Duží, P. Benda, J. Hájek, J. Hrdina, R. Hučín, J. Kopačka, L. Novák

LUDWIG VAN BEETHOVEN se narodil 16. 12. 1770 v Bonnu v hudebnické rodině flámského původu. Dětství prožil v neradostném rodinném ovzduší. Již v osmi letech vystupoval Beethoven veřejně, ve třinácti letech se stal druhým varhaníkem a zastupoval svého učitele Neefeho v divadle. Takže hudební talent mladého chlapce se stal brzy zdrojem obživy celé rodiny.

V roce 1792 se podařilo mladému Beethovenovi dostat se do Vídně, kde dokončil svá umělecká studia u Haydna, Salieriho aj. Jako vynikající pianista se stal brzy ve Vídni populární a byl často zván do šlechtických rezidencí. Jeho obliba neustále stoupala, a když měl nastoupit jako dvorní kapelník u westfálského krále, nabídli mu jeho ctitelé — hrabě Lobkovic a Ferd. Kinský s arcivévodou Rudolfem — pravidelný roční důchod, aby ho trvale upoutali k Vídni (roku 1809).

V té době již Beethoven dosahoval vrcholných tvůrčích úspěchů, na které však současně vrhalo těžký stín neustálé zhoršování jeho ušní choroby. Podléhal často krutým depresím, které však překonával silou svého ducha. I když tato choroba vedla nakonec k úplné hluchotě, Beethoven ani pak nepřestal komponovat. Odloučen od světa, společnosti soustředil tento génius všechny své síly k tvorbě.

Ve skladatelově vývoji se rýsují tři údobí. V prvním, asi do roku 1800, navazuje na Haydna a Mozarta. Převládá klasické téma, mužně silný výraz, jen výjimečně se ozve mladistvý světobol. Ve středním období, které se uzavírá rokem 1817, v osudovém boji s chorobou a s vědomím vznešeného úkolu, vyhraníje se Beethovenův sloh k naprosté individualitě. Vyznačuje jej velkolepost mistrovských forem, často volně řešených, výraz vypjatý, dramatický až vášnivě patetický. V závěrečném období se Beethoven uzavírá světu i lidem. Tím horoucněji touží vtělit své myšlenky do svého díla. Usiluje dát svým myšlenkám největší intenzitu, nezastaví se před žádným problémem, komplikuje skladatelskou práci, neohlíží se na provozovací možnosti.

Přestože zasáhl do všech oborů hudební tvorby, těžištěm jeho skladatelského odkazu je hudba instrumentální.

Na prvním místě stojí jeho devět symfonií. Symfonii učinil Beethoven reprezentativním oborem hudebního života. Její tematiku vybavil nebyvalou vážností, umění tematické práce v ní vrcholí, současně však i rozšířil a obohatil formu.

Premiéru první symfonie roku 1800 a poslední odděluje téměř čtvrt století. Již v první C dur se ozvou přes zřejmou souvislost s Haydnem a Mozartem, silné osobní tóny. V druhé D dur se dále osamostatňuje obsah, forma i výraz. Třetí Es dur byla inspirována zjevem Napoleonovým, ale stala se pak silou myšlenky a úchvatným projevem jedinečnou oslavou lidského hrdinství a ducha. Beethoven ji nazval

Sinfonia eroica. Čtvrtá B dur je radostným dílem oddechu. Vznikla patrně za pobytu v Hradci u Opavy u hraběte Lichnowského. Pátá, c moll, zvaná Osudová, má ideální vnitřní jednotu, monumentalitu a patos, která činí tuto skladbu jedním z vrcholů celé Beethovenovy tvorby. Pak následuje šestá F dur, nazvaná skladatelem Pastorální, sedmá A dur a humorná osmá F dur. Po deseti letech zaznělo pak poslední Beethovenovo symfonické dílo — devátá d moll. Velikost základní myšlenky, velkolepost formy, smělost a bohatství prostředků propůjčují této symfonii jedinečné místo v hudební literatuře. K symfoniím, které stojí na prvním místě v jeho skladebném odkazu, se dále řadí 16 kvartetů, 32 klavírních, 10 houslových, 5 violoncellových sonát, 5 klavírních koncertů, houslový koncert, řada předeher, písňových a komorních skladeb, které doplňují mohutné dílo, vývojově nepomíjející a nepominutelné. V oboru hudby duchovní vytváří Beethoven ve své Missa solemnis skladbu mohutného vypětí ideového. Pro jeviště napsal Beethoven hudbu ke Goethovu dramatu Egmont, operu Fidelio a balet Prométheus. Beethovenem vrcholí velká etapa hudebního klasicismu a zároveň se otevírá údobí nové. Jeho dílo je syntézou i revolučním krokem vpřed. Vytváří pro budoucnost nový ideál umělecké tvorby, v níž je hudební invence pouze základním materiálem díla, jemuž vlastní smysl a řád dává teprve přítomnost velké ideje.

DĚJOVÁ OSNOVA BALETU PROMÉTHEUS

Bohové, titáni a múzy holdují na počest všemocného vládce Olympu — Dia, a všichni se ucházejí o jeho přízeň. Hermes a Héfaistos obdivují tanečnici Afrodité a celý Olymp tak bujně a nevázaně vyzývá jediného vládce Dia.

Na Zemi však, v temnu noci, volají lidé, zkrehlí zimou, po pomoci, po světle — po Slunci. Olympští bohové, unaveni bujným hodováním — odpočívají. Prométheus bdí a zaslechne zoufalé volání lidí na Zemi. Rozhodne se. Přinese lidem z Olympu oheň, který pochodní přeneseme na Zemi. Objeví se na skále a sestupuje mezi lidi, aby předal pochodeň Člověku. Nezkrotná radost lidstva ze světla je ohrožena hromovým hlasem vládce Dia. — Prométhee!

Prométheus ví, že bude trpět za svůj čin a vrací se na Olymp. Je uchvácen Silou a Mocí, které spolu s Héfaistem provedou Diův vyřčený ortel. Prométheus je přikován na skálu, se které přinesl lidem na Zemi oheň a světlo. Marně se snaží lidé svému zachránci pomoci z okovů. Konečně však jejich úsilí je korunováno úspěchem — dar, který přinesl Prométheus lidem, se mu vrací. Lidé ohněm roztaví jeho okovy a ozývá se opět hlas Diův: Prométhee! Jsi svoboden! A buďte svobodni i tvoji pokrevenci titáni!

Soud osudu je zrušen nad vámi a navždy snata kletba vašich vin!

